

«Келісілді»
 Қазақстан Республикасы
 Білім және ғылым министрлігі
 Мектепке дейінгі және орта білім
 комитетінің төрағасы

 М. Мелдебекова
 «11» 09 2021 ж.

«Бекітемін»
 Қазақстан Республикасы
 Білім және ғылым министрлігі
 «Ұлттық тестілеу орталығы»
 РМҚК директоры

 Д. Смагулов
 «11» 09 2021 ж.

**География пәні бойынша мектеп бітірушілерді қорытынды аттестаттауға арналған
 тест спецификациясы**
 (2021 жылдан бастап қолдану үшін)

Тест спецификациясы келесі құжаттардың негізінде әзірленген:

- Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген «Білім берудің барлық деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты»;
- ҚР БҒМ 2018 жылғы 31 қазандағы №604 бұйрығымен бекітілген (ҚР БҒМ 2020 жылғы 5 мамырдағы №182 бұйрығымен өзгертулер мен толықтырулар енгізілген) «Білім берудің барлық деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты»;
- ҚР БҒМ 2013 жылғы 3 сәуірдегі №115 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта білім деңгейінің жалпы білім беретін пәндері бойынша үлгілік оқу бағдарламалары (5-9 сынып);
- ҚР БҒМ 2017 жылғы 27 шілдедегі №352 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11 сыныптары үшін (орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламалары аясында) жалпы білім беретін пәндер бойынша үлгілік оқу бағдарламалары;
- ҚР БҒМ 2019 жылғы 7 наурыздағы №105 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11 сыныптары үшін (орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламалары аясында) жалпы білім беретін пәндер бойынша үлгілік оқу бағдарламалары.

Тестті әзірлеу мақсаты: География пәні бойынша қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы негізгі орта және жалпы орта білім беру оқу бағдарламаларын меңгеру дәрежесін анықтау.

Тест мазмұны: Тест тапсырмаларының қиындығы 3 деңгейде беріледі: бірінші деңгейде - 7, екінші деңгейде – 6, үшінші деңгейде – 5 тапсырма.

Тестке жалпы білім беретін мектептерге арналған география пәні бойынша оқу бағдарламасына сәйкес оқу материалдары енгізілген.

№	Бөлім	№	Тақырып	№	Тақырыпша/Оқу мақсаттары
01	Дүние жүзінің физикалық географиясы	01	Физикалық география	01	Жер – Күн жүйесінің ғаламшары. План және карта
				02	Жер қабықтары
				03	Географиялық қабық. Жер бетіндегі адамзат
		02	Материктер мен мұхиттар географиясы	04	Жер шары табиғатының негізгі ерекшеліктері
				05	Материктер мен мұхиттар географиясының алуан түрлілігі
		03	География. Дүниежүзіне жалпы шолу	06	Жалпы географиялық заңдылықтар
02	Қазақстан географиясы	04	Қазақстанның физикалық	07	Қазақстан аумағының географиялық зерттелу тарихы

			географиясы		
				08	Қазақстан табиғатының жалпы физикалық-географиялық сипаттамасы
				09	Қазақстанның ірі географиялық аудандары
				10	Табиғатты қорғау және табиғат қорларын тиімді пайдалану
		05	Қазақстанның экономикалық және әлеуметтік географиясы	11	Қазақстанның экономикалық және әлеуметтік географиясы пәні
				12	Халқы және еңбек ресурстары
				13	Салааралық кешендер географиясы
				14	Экономикалық аудандары. Қазіргі дүниедегі Қазақстан
03	Географиялық зерттеу әдістері	06	Жалпы географиялық әдістер	15	Зерттеу тақырыбына сәйкес географиялық мониторинг әдістерін қолдану; зерттеу тақырыбына сәйкес сандық әдістерді қолдану; зерттеу тақырыбына сәйкес зерттеу тақырыбына сәйкес аудандастыру әдістерін қолдану
		07	Өзекті географиялық зерттеу әдістері	16	Зерттеу тақырыбына сәйкес географиялық сараптама әдістерін қолдану; зерттеу тақырыбына сәйкес эксперттік бағалау әдістерін қолдану; зерттеу тақырыбына сәйкес модельдеу әдістерін қолдану; зерттеу тақырыбына сәйкес аудандастыру әдістерін қолдану
04	Картография және геоинформатика	08	Картография	17	Тақырыпқа сәйкес картографиялық зерттеулер әдістерін қолдану
		09	Геоинформатика негіздері	18	Қашықтықтан зерделеу әдістерінің ерекшеліктерін түсіндіру; геоақпараттық әдістер мен геоақпараттық жүйелер (ГАЖ) технологияларының ерекшеліктерін, басқа ғылымдар мен өндіріс салаларымен байланыстарын түсіндіру

05	Табиғатты пайдалану және геоэкология	10	Табиғатты пайдалану	19	Табиғатты пайдаланудың қажеттілігін түсіндіріп, түрлерін (шаруашылық тұрғысынан) анықтау, графикалық түрде ұсыну; табиғатты пайдалану түрлерінің қоршаған ортаға тигізетін әсерін анықтап, баға беру (жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде); табиғатты пайдалану түрлерінің қоршаған ортаға тигізетін кері әсерін азайтудың жолдарын ұсыну(жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде); тиімді табиғатты пайдаланудың қағидаттарын анықтау
				20	Шаруашылық және тұтыну салалары бойынша табиғатты пайдалануды реттеу механизмін талдау; табиғатты пайдалану түрлерінің заңнамалық тәртіппен бекітілген нормаларға сәйкестігін анықтау (жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде); табиғатты қорғау шараларының тиімділігіне баға беру (жергілікті/аймақтық компонентті қосымша камту негізінде); жеке тұлғаның табиғатты пайдаланудағы рөлін анықтап, «экологиялық ізін» есептеу
		11	Геоэкологиялық зерттеулер негіздері	21	Геоэкологиялық зерттеулердің мәнін, мазмұнын, бағыттарын графикалық түрде ұсыну; геосфералардың ластану деңгейін анықтап, себеп-салдарын зерттеу; дүниежүзі аумағын ластану және табиғи ортаның бұзылу деңгейі бойынша аудандастыру; табиғатқа әсер ететін антропогендік факторларды топтастыру және графикалық түрде ұсыну; табиғатқа әсер ететін антропогендік факторлардың азайту жолдарын ұсыну; геоэкологиялық үдерістерде географиялық қабық заңдылықтарының рөлін анықтау; ғаламдық экологиялық проблемаларды шешудегі әлемдік тәжірибені зерттеу; Қазақстан аумағын экологиялық тұрғыдан аудандастыру;

					Қазақстандағы экологиялық проблемалардың шешу жолдарын ұсыну
				22	<p>Қоршаған ортаның антропогендік өзгерістерін жіктеу;</p> <p>қоршаған орта сапасының көрсеткіштерін жіктеу;</p> <p>ластанған қоршаған ортаның адам өміріне тигізетін әсеріне баға беру (жергілікті/аймақтық компонентті қосымша қамту негізінде);</p> <p>дүниежүзі елдерін қоршаған ортаның сапасы бойынша жіктеу;</p> <p>қоршаған орта сапасын тәжірибелік зерттеу арқылы анықтау (жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде);</p> <p>қоршаған орта сапасын арттыру жөнінде ұсыныстар әзірлеу (жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде)</p>
06	Геоэкономика	12	Геоэкономика негіздері	23	<p>Геоэкономика бағытының мақсаты мен міндеттерін түсіндіру;</p> <p>елдер мен аймақтардың экономикалық дамуындағы географиялық кеңістіктің рөлін анықтау (қазақстандық компонентті қосымша қамту негізінде);</p> <p>шаруашылық салаларын орналастыруда кеңістіктік (аумақтық) факторларды талдау;</p> <p>дүниежүзілік шаруашылықтың салаларын заманауи орналастыру факторларын талдау;</p> <p>дүниежүзі елдерінің шаруашылық құрылымын бағалау;</p> <p>дүниежүзі елдерін шаруашылық құрылымы бойынша жіктеу;</p> <p>дүниежүзі шаруашылығының аумақтық модельдерін талдау;</p> <p>дүниежүзі елдерінің экономикалық даму көрсеткіштерін салыстыру (қазақстандық компонентті қосымша қамту негізінде) ;</p> <p>дүниежүзі елдерін экономикалық даму деңгейі бойынша жіктеу;</p> <p>дүниежүзі елдерінің экономикалық даму стратегияларына баға беру (қазақстандық компонентті қосымша қамту негізінде);</p> <p>Қазақстан Республикасы үшін тиімді шаруашылықтың құрылымын,</p>

					шаруашылық салаларының арақатынасын, шаруашылығының аумақтық құрылымын, экономикалық дамуындағы тиімді көрсеткіштерді анықтау
				24	Қазақстан аймақтарын шаруашылығының салалық және аумақтық құрылымы мен экономикалық даму көрсеткіштері бойынша салыстырып талдау; Қазақстан аймақтарының экономикалық дамуын теңестіру жөнінде идеяларды ұсыну; Қазақстан аймақтарының экономикалық даму әлеуетін анықтау; талдау негізінде Қазақстан аймақтарының экономикалық даму кедергілерін жою жөнінде ұсыныстар әзірлеу; Қазақстан аймақтарын экономикалық тұрғыда дамыту жөнінде стратегиялардың жобаларын ұсыну;
07	Геосаясат	13	Геосаясат негіздері	25	Геосаясаттың мақсаты мен міндеттерін, зерттеу пәнін түсіндіру; геосаясаттың негізгі категорияларын түсіндіру; негізгі геосаяси объектілер мен субъектілерді анықтау; геосаяси ықпал көрсетудің негізгі құралдарын зерттеу; дүниежүзінің геосаяси кеңістігін талдау; геосаясаттағы физикалық-географиялық, экономикалық, әлеуметтік, демографиялық, саяси, әскери, технологиялық факторларға баға беру; Қазақстан Республикасы мемлекеттік аумағының морфологиялық ерекшеліктеріне кешенді баға беру; мемлекеттік шекаралардың функциясын, түрлерін, анықтау және белгілеу шараларын, динамикасын талдау; Қазақстан Республикасының мемлекеттік шекараларының қалыптасу үдерісін, басты көрсеткіштері мен динамикасын зерттеу;

					Қазақстан Республикасының шекараларын күшейту жөнінде ұсыныстар әзірлеу
				26	Қазіргі заманның геосаяси үдерістерін түсіндіру; Қазақстанның геосаяси жағдайына кешенді баға беру; Қазақстан Республикасының геосаяси қауіпсіздігіне әсер ететін факторларды анықтау; Қазақстанның геосаяси қауіпсіздігін күшейту жөнінде ұсыныстарды әзірлеу; Қазақстанның дүниежүзі елдері мен дүниежүзілік және аймақтық ұйымдармен байланыстарын күшейту жөнінде ұсыныстар әзірлеу
08	Елтану	14	Дүниежүзі аймақтары	27	Дүниежүзінің түрлі белгілер бойынша физикалық географиялық, тарихи-мәдени, саяси-географиялық, геосаяси аудандарға бөлінуін түсіндіру; дүниежүзінің тарихи-географиялық аймақтарын, олардың құрамы мен ерекшеліктерін, географиялық сипаттамасын шығармашылық түрде ұсыну
				28	Қазақстан Республикасының физикалық-географиялық, тарихи-географиялық, саяси-географиялық және геосаяси аймақтарында орналасуын анықтау; ғаламдану жағдайында Қазақстанның географиялық аймақтар картасындағы орнының өзгеруін зерттеу арқылы болжау
		15	Дүниежүзі елдерін салыстыру	29	Дүниежүзі елдерін салыстыруда қолданылатын белгілерді анықтау; дүниежүзі елдерін салыстыруда қолданылатын көрсеткіштердің бірін есептеу әдісін түсіндіру (таңдау бойынша: жалпы ішкі өнім (ЖІӨ), ұлттық жалпы өнім (ҰЖӨ), оның ішінде жан басына шаққанда, сатып алу қабілетінің паритеті (СҚП), гендерлік тепе-теңдік); көрсеткіштердің бірі бойынша графикалық түрде дүниежүзі елдерінің рейтингін көрсету (таңдау бойынша); жиынтық көрсеткіштер бойынша есептелінетін дүниежүзі елдерінің индекс-тері мен рейтингтерін

					<p>сипаттау (есепке/бағалауға алынатын көрсеткіштер, бағалау субъектісі, нәтижелерінің қолдану аясы); жиынтық көрсеткіштер бойынша есептелінетін дүниежүзі елдерінің рейтингтерін графикалық түрде көрсету;</p> <p>елдің рейтингте орналасқан орына әсер ететін географиялық, әлеуметтік, экономикалық және саяси факторларды анықтау</p>
				30	<p>Жиынтық көрсеткіштер бойынша есептелінетін индекстер мен рейтингтердегі Қазақстан орнының динамикасын зерттеу (таңдау бойынша бір рейтингтің мысалында);</p> <p>Қазақстанның жиынтық көрсеткіштер бойынша есептелінетін рейтингтерде орналасқан орына әсер ететін географиялық, әлеуметтік, экономикалық және саяси факторларды анықтау (таңдау бойынша бір рейтингтің мысалында);</p> <p>Көрсеткіштердің жиынтығы бойынша анықталған рейтингтер мен индекстерде есептерді қолданумен Қазақстанның орнын жоғарылату идеяларды ұсыну (таңдау бойынша бір рейтингтің мысалында);</p> <p>қолданбалы елтанушылық ақпараттың маңыздылығын, субъектілері мен тұтынушыларын анықтау</p>
09	Адамзаттық ғаламдық проблемалары	16	Ғаламдық проблемаларды шешу	31	<p>Адамзаттың дамуындағы проблемаларын топтастыру; ғаламдық проблемалардың критерийлерін анықтау; ғаламдық проблемалардың себептері мен салдарын анықтап, топтастыру; ғаламдық проблемалардың аумақтық көріністерін анықтау</p>
				32	<p>Ғаламдық проблемаларды шешу жөнінде әлемдік тәжірибені зерттеу; Қазақстанның аумағында көрініс тапқан ғаламдық проблемаларды анықтау;</p> <p>ғаламдық, оның ішінде Қазақстан аумағында байқалатын проблемалардың алдын алу немесе шешу жөнінде өзіндік жобасын ұсыну</p>

Тапсырма мазмұнының сипаттамасы:

Курстың оқу бағдарламасы бойынша білім алушылар меңгеруі тиіс:

Физикалық географияның бастапқы курсы – Жердің табиғаты және пішіні жайлы білім мен көзқарастардың өзгеруін, саяхатшылар мен зерттеушілердің қосқан үлесін, саяхаттардың негізгі бағыттарын; Жер, Күн, Күн жүйесі, Ғалам, Жер планетасы және оның ерекшеліктері (пішіні мен мөлшері) жайлы негізгі жаратылыстану ғылыми ұғымдарын; масштаб, жергілікті жердің планы, азимут ұғымдарын, жергілікті жерді қағаз бетіне түсіру әдістерін; литосфера, жер қыртысы, жер бедері және Жер бетінің әртүрлілігі жайлы ұғымдарды; материктер мен Мұхит түбі жер бедерінің негізгі пішіндерін; сыртқы және ішкі үдерістердің әсерінен материктер мен мұхиттар жер бедерінің өзгеруін; гидросфераның құрамдас бөліктері (мұхиттарды, құрлық суларын, атмосферадағы суды, олардың түрлерін); атмосфера жайлы (температура, жел, ауа массалары, атмосфералық жауын-шашын, ауаның ылғалдылығы, атмосфералық қысым, ауа райы, климат, климат құрушы факторлар ұғымдары мен терминдерін); биосфера ұғымын білуі тиіс.

Физикалық география, материктер мен мұхиттар – материктер, дүние бөліктері және мұхиттардың аудандарының ара қатынасын; жер қыртысының құрылысын, жер бедері (рельеф) ұғымын, рельефтің жер қыртысы құрылысына тәуелділігін, құрлық және мұхит түбі жер бедерінің негізгі пішіндерін; Жердің климаттық белдеулерін; атмосфера құрамының және Жер климатының қалыптасуындағы Дүниежүзілік мұхиттың рөлін; мұхиттардың географиялық бейнесін, максималды және орташа тереңдігін, мұхит түбі жер бедерінің ерекшеліктерін; материктер және олардың жеке бөліктерін зерттеушілерді; материктер және олардың жеке бөліктері ресурстарының негізгі түрлерін; Антарктида табиғатының адамзат қоғамының дамуына, Жер табиғатындағы ғаламдық үдерістерге тигізетін әсерінің маңызын білуі тиіс.

Қазақстанның физикалық географиясы – Қазақстан Республикасының географиялық орнын, шекараларын, шеткі нүктелерін; геохронологиялық кестені, геологиялық жыл санау ұғымын; рудалы және рудасыз пайдалы қазбалардың орналасуының негізгі заңдылықтарын; климат қалыптастырушы факторларды; елдің аумағындағы және оның жекелеген бөліктеріндегі климат жағдайы мен ресурстарын, олардың адам өмірі мен оның шаруашылық әрекетіне әсерін; өзен режимінің, қоректенуінің, жылдық ағынының аумақ климаты ерекшеліктерімен байланысын; елдің негізгі өзендер, трансшекаралық және көлдер жүйесін, ондағы экологиялық проблемаларды; ірі аудандар шегіндегі табиғат компоненттерінің өзара байланысының ерекшеліктерін; табиғат ресурстарының негізгі түрлерін; координаталарды, бағыттарды, қашықтықты, биіктікті анықтауды; карталардың көмегімен климатқа талдау жасау: жиынтық радиацияны, атмосфералық жауын-шашын мөлшерін, олардың режимін, қаңтар және шілде айларының орташа температурасын, ылғалдану коэффициентін анықтауды білуі тиіс.

Қазақстан Республикасының экономикалық географиясы – экономикалық жүйелердің түрлерін; экономикалық-географиялық жағдайдың түрлерін; Қазақстан халқының орналасуын, санын, табиғи өсімін және ұдайы өсуін; халықтың табиғи өсімін, ұдайы өсуін, құрылымын, урбандалу дәрежесін есептеуді және қорытындыны тұжырымдауды; мұнай, газ, көмір алаптарының ірі кен орындарын, темір рудасы кен орындарын, түсті металдар, химия және құрылыс өнеркәсібі шикізаттарының ірі кен орындарын; ірі электр стансаларын, негізгі металлургия базаларын, металлургия, ауыл және еңбекті көп қажет ететін машина жасау, ауыл шаруашылық, көліктік машина жасау, мұнай өңдеу орталықтарын, химия зауыттарын, негізгі көлік магистральдарын; ауыл шаруашылық өнімдерінің түрлерін шығаратын негізгі аймақтарды; экономикалық аудандастыру, географиялық еңбек бөлінісі, экономикалық-географиялық жағдайы, өнеркәсіп торабы, аумақтық-өнеркәсіптік кешен, кластер және технопарк ұғымдарын; экономикалық аймақтардың «экономикалық жүзін» анықтайтын негізгі маманданған салаларын, аумақтық-өнеркәсіптік кешенін (АӨК), өнеркәсіп тораптарын және қалаларын; карталардың өлшеуіш ресурстарын қолданып есептер шығаруды (масштаб пен градус торын қолданып қашықтықты, бағытты, шеткі нүктелердің және жекелеген елді мекендердің географиялық координаталарын, абсолюттік және

салыстармалы биіктіктерді анықтау); жергілікті және белдеулік уақытты анықтауға арналған есептер шығаруды білуі тиіс.

«Географиялық зерттеу әдістері». Жалпы географиялық әдістер; зерттеу әдістерінің түрлері, географиялық зерттеулердің өзекті әдістері.

«Картография және геоинформатика». Картография; заманауи картографиялық әдістер; геоинформатика негіздері; географиялық деректер базасы; геоақпараттық жүйелер; географиялық деректер базасы; географиялық деректерді визуализациялау.

«Табиғатты пайдалану және геоэкология». Табиғатты пайдалану; табиғатты пайдалану түрлері. табиғатты пайдалану түрлерінің қоршаған ортаға әсерін бағалау; табиғатты тиімді пайдаланудың қағидаттары, экологиялық таза өндірістерді жобалау; табиғатты пайдалануды реттеу; табиғатты қорғау шаралары; табиғатты қорғауда жеке тұлғаның рөлі; геоэкологиялық зерттеулер негіздері; геоэкологияның зерттеу пәні мен өзектілігі, геосфералардың ластануы, геоэкологиялық аудандастыру; геоэкологиядағы антропогендік факторлар; қоршаған ортаның антропогендік өзгеруі; қоршаған ортаның сапасы; геоэкологиялық жобалау; ғаламдық экологиялық проблемалар, экологиядағы инновациялық технологиялар; Қазақстанның экологиялық проблемалары.

«Геоэкономика». Геоэкономика негіздері; геоэкономиканың зерттеу пәні мен өзектілігі; шаруашылықты ұйымдастырудың аумақтық факторлары; дүниежүзілік шаруашылықтың құрылымы; дүниежүзілік шаруашылықтың аумақтық модельдері; дүниежүзі елдерінің экономикалық даму көрсеткіштері; экономикалық дамудағы әлемдік тәжірибе; Қазақстан Республикасы экономикалық дамуындағы мақсатты көрсеткіштер; Қазақстан Республикасы аймақтарының геоэкономикалық жағдайы мен әлеуеті; геоэкономикалық даму стратегиялары.

«Геосаясат». Геосаясат негіздері; геосаясаттың өзектілігі; дүниежүзінің геосаяси кеңістігі; геосаясат және географиялық факторлар; мемлекеттік аумақтың морфологиясы; мемлекеттік шекара; заманауи геосаяси процестер; Қазақстанның геосаяси жағдайы; Қазақстанның геосаяси қауіпсіздігі; Қазақстанның геосаяси интеграциясы.

«Елтану». Дүниежүзі аймақтары; кешенді географиялық аудандастыру; дүниежүзі елдерін салыстыру әдістері; салыстырмалы елтану; дүниежүзін аймақтарға аудандастырудың қолданбалы аспектілері; дүниежүзі аймақтары картасындағы Қазақстанның орны; елдерді салыстыру әдістері; дүниежүзі елдерінің салыстырмалы көрсеткіштері; дүниежүзі елдерін халықаралық салыстырулардағы Қазақстанның орны; өмір сүру деңгейін жоғарылатудағы азаматтың рөлі; қолданбалы елтану.

«Адамзаттың ғаламдық проблемалары». Ғаламдық проблемаларды шешу; ғаламдық проблемалардың географиялық аспектілері; ғаламдық проблемаларды шешу жолдары.

Тест тапсырмаларының формалары:

Жабық формадағы бір дұрыс жауапты және ашық формадағы қысқаша немесе толық жауапты қажет ететін тест тапсырмалары.

Тест тапсырмаларының саны:

Тесттің бір нұсқасындағы тест тапсырмаларының саны – 18: бір дұрыс жауапты 10 тест тапсырмасы, контекст негізінде бір дұрыс жауапты 5 тест тапсырмасы, ашық түрдегі қысқаша немесе толық жауапты 3 тест тапсырмасы.

Тест тапсырмаларын орындау уақыты: Тестті жалпы орындау уақыты – 80 минут.

Жеке тест тапсырмаларының және барлық тесттің орындалуын бағалау:

Дұрыс орындаған бір дұрыс жауапты тест тапсырмасы үшін – 1 балл, дұрыс орындалмаса – 0 балл. Барлығы – 10 балл.

Контекст негізінде дұрыс орындалған бір дұрыс жауапты тест тапсырмасы үшін – 1 балл, дұрыс орындалмаса – 0 балл. Барлығы – 5 балл.

Ашық түрдегі дұрыс орындалған 1 тест тапсырмасына 0-ден 5 балға дейін, максималды – 5 балл. Барлығы – 15 балл.

Барлық тест бойынша жиналатын максималды балл – 30.

